

זוהי יפו

מילים : יוסי גמזו
לחן : משה וילנסקי

מעל המסגדים עולה ירח,
מעל ביתך עולים אורות ניאון.
ושוב שיחי יסמין נותנים פה ריח
ושוב אנחנו כאן, מול השעון.

ושוב, ילדה, בלי "למה"? ו"מדוע"?
ידי בזרועותיך אחוזות.
יש משהו מוזר ולא ידוע,
יש משהו נפלא בעיר הזאת...

השחפים על המזח כבר עפו
והים השתק ונדם.
זוהי יפו, ילדה, זוהי יפו
שחודרת - כמו יין - לדם...

כאן מלח ועשן וצליל-גיטרה,
סכין שלופה ומשחקי "שש-בש".
כאן משהו שיכור, ולא מערק,
וחם, לא מן ה"סטייקים" על האש...

אך שוב, ילדה, בלי "למה"? ו"מדוע"?
ידי כאן במותניך אחוזות.
יש משהו מוזר ולא ידוע.
יש משהו נפלא בעיר הזאת...

השחפים על המזח...

סירות הדייגים קורצות באופק,
הלילה משחק במחבואים
עם כל הסימטאות אשר באופל
ועם כוכבי השחר הגבוהים.

ושוב, ילדה, בלי "למה"? ו"מדוע"?
שפתי בשפתותיך אחוזות.
יש משהו מוזר ולא ידוע.
יש משהו נפלא בעיר הזאת...

השחפים על המזח...

נמה יפו

מילים : יעקב שרת ויוסף מילוא
לחן : יוני רכטר

נמה יפו, נמה
שקט בחוצות
אורחת גמלים אי שמה
צועדת בחצות.

הלילה רד, לפתע נם
רובצת עיר לעיפה
כמו מתה
אך מה הם הקולות...

נמה יפו, נמה...

עמלה העיר ודי לה,
יצלצלו ביום
ולא בלילה
פעמונים, עד כלות.

רוח של ים תיכון

מילים ולחן : אפרת אפרת

שמעתי שבספרד הולכות נשים על הרצפה
ללא נעל, ללא עקב
רוח של ים תיכון מגיעה לכפות רגליהן בשוק המרכזי

שמעתי שבאתונה הילדים הולכים על רגל אחת
משאירים את ימין נקייה מאדמה
רוח של ים תיכון מגיעה לשערות ראשם
הגשם לא ירד מאז נובמבר

ציפורים עפות מעל השמים
ואנחנו לא נראה את התנועה
מטוסים נוסעים בדממה
ומעל השמים מתרסקים העננים

שמעתי שבנאפולי גרה אישה
אורגת שטיחים שיעופו באוויר
רוח של ים תיכון מגיעה עד ביתה
מרימה מרבדי ענק עד השמים

י פ ו

1. וישאל המלך אדוני את נציבו האם אני שומר את שער העיר עזה ושער העיר יפו, כי אנוכי יחד עם צבא הקשתים... למקום שילכו אלך גם אנוכי...
כתבי אל עמארנה, מאה 14 לפה"ס
2. ובוא אל יפו ומוצא אתה את השדה פורח בעתו. אתה פורץ לתוכו והנה בו שומרת הגנים הנאוה המאירה לך את פניה... ונותנת לך את חיקה... [שורת כשלונות...]. פפירוס אנסטזי, המוזיאון הבריטי
3. למטה בני דן למשפחתם יצא הגורל השביעי... ויהוד ובני ברק וגת רמון. ומי הירקון והרקון עם הגבול מול יפו.
יהושע י"ט, מז
4. וישלח שלמה אל חורם מלך צור לאמר: כאשר עשית עם דויד אבי ותשלח לו ארזים לבנות לו בית לשבת בו, הנה אני בונה בית לשם ה' אלהי... ויאמר חורם ברוך ה' אלהי ישראל אשר עשה את השמים ואת הארץ אשר נתן לדויד המלך בן חכם יודע שכל ובינה אשר יבנה בית לה' ובית למלכותו...
ועתה החטים והשערים השמן והיין אשר אמר אדני ישלח לעבדיו, ואנחנו נכרת עצים מן הלבנון ככל צרכך ונביאם לך רפסדות על ים יפו ואתה תעלה אתם ירושלים.
דברי הימים ב ב', יא-טו
5. ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה', וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש ויתן שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני ה'.
יונה א', ג

מסע סנחריב: צידון... בית דגון, יפו, יעזור, אשקלון...

6. המלך הגדול תלמי האל, פילופטור, בן המלך תלמי והמלכה בריניקי... נכד האל תלמי פילדלפוס... כתובת שנמצאה בחפירות ביפו מהמאה ה-3 לפה"ס
 7. ... עשו יושבי יפו נבלה אשר אין כמוה, בפתותם את היהודים הדריס בתוכם לרדת עם נשיהם וטפם אל האוניות אשר הכינו... ויאותתו היהודים לתומם לרדת בתוכם כאשר אמרו יושבי העיר... ויהי בהיותם בלב ים ויטביעו אותם במצולה וימותו מאתיים נפש.
חשמונאים ב י"ב, ג-ד
 8. כאשר ראו תושבי יפו את צבאות יונתן (החשמונאי) מתכוננים להסתער על החומה נפל פחד עליהם והם פתחו את שערי עירם לקראתו...
 9. וילכוד (שמעון החשמונאי) ביד רמה את יפו ותהי לחוף אוניות לעבור ממנה אל איי הים. שם, ו פומפיוס, יוליוס קיסר, אנטיגנוס השני, אנטוניוס וקליאופטרה, הורדוס, קסטיוס גאלוס, אספסינוס
- מטבע "יהודה הימית".**
אמוראים ביפו: ".... דיפו", ".... דמן יפו".

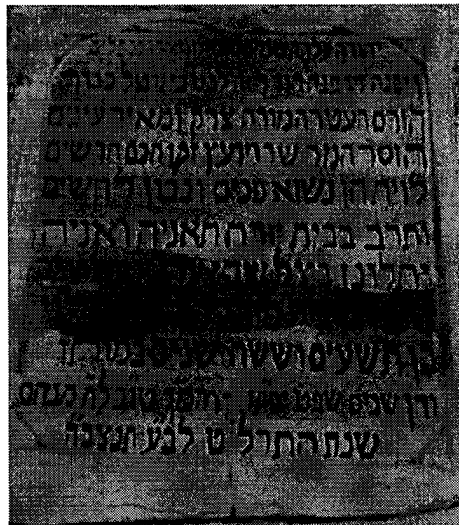
10. ... ותלמידה בלפו ושמה טביתא – תרגומו צבנה – והיא מלאה מעשים טובים וצדקות אשר עשתה. ויהי בימים ההם ותחלה ותמת... ולד קרובה היא ללפו וישמעו התלמידים כי פטרוס שם וישלחו אליו שני אנשים ויפצרו בו... לעבר אליהם. ויקם פטרוס וילך אתם ובבאו העלהו אל העליה ותגשנה אליו כל האלמנות בוכיות ומראות לו את הכפתות ואת הבגדים אשר עשתה צבנה בעודה עמהן. ויוצא פטרוס את כלם החוצה ויקרע עלברכיו ויתפלל ויפו אל גותה ויאמר טביתא קומי! ותפתח את עיניה ותרא את פטרוס ותתעודד. וישלח ידו ויקם אתה ויקרא את הקדושים ואת האלמנות ויעמד אתה תיה לפניהם. וינדע הדבר בקל יפו ויאמינו רבים באדון. ויואל לשבת בלפו ימים רבים עם בורסי אחד ושמו שמעון. מעשי השליחים טי

11. ואיש היה בקיסריה ושמו קורניליוס, שר-מאה מן הגדוד הנקרא האיטלקי. והוא חסיד וירא א-להים עם כל בני ביתו ועשה צדקות הרבה לעם ומתפלל תמיד לא-להים... והנה מלאך א-להים בא אליו במחזה ויאמר קורניליוס... תפלותיך וצדקותיך עלו לזכרון לפני הא-להים. ועתה שלח-לך אנשים אל יפו והבא אליך את שמעון המכונה פטרוס, הוא מתגורר עם בורסי אחד שמעון שמו אשר ביתו על-יד הים הוא יאמר לך את אשר עליך לעשות...

כתובת יהודה בן טוזמוס האגורנומוס

בית אומיא, ביתת עבאס, הפטימיים, מסע הצלב הראשון 1099

12. גט שנכתב בשנת 1107: " ... במדינת יפו דיתבא על ימא רבה נחלת בני דן".
13. עיר קטנה ונמלה של רמלה ומבצרה מגן עליה והוא חזק ולא יצלחו עליו כל כלי קלע, ובה שערי ברזל. גם שערי הים עשויים ברזל. מסגדה נחמד למראה והא צופה על פני הים ועל נמלה המצוין... אל-מקדסי, מאה עשירית
14. עיר קטנה ונעימה, מבוצרת היטב, בשווקים מבקרים סוחרים רבים, ובנמלה עוגנות אניות הבאות אל ארץ-ישראל, וממנה יוצאים נוסעיהן אל כל הארצות" נוסע, 1321 לפני 1330!
15. ויפו הוא מוקם חרוב כולו... מגדל ששומר הים... נוסע יהודי 1481
16. ... זה הנמל של יפו שהוא קשה ומסוכן הרבה ליכנס בתוכו לרוב הסקולי [סלעים] .. ורוב הספינות... משתברות בה... והתפלגו לפני ה' שיתן הקפיטאנו להוליכנו בדרך הטוב והישר... ולקחו [הנוסעים] מתנה בעד האגיה [המושל] של יפו שמלה חדשה... ומיד שלח אלינו שר העיר ספינה קטנה עם כמה תוגרמים לאות מי האנשים שבספינה ושנלך מהר אל תוך העיר.. פרענו המכס... והביאו את המנחה אל האגיה ומגדנות וכן אל התורגמן ולא הוצרכנו לפתוח תיבות כי השוחד עיוור את עיניהם... נוסע יהודי 1702
17. בעקבות מרד עלי ביי מושל יפו: "... והרגו עד האחרון שבהם ולא הבדילו בין נכבד [=מוסלמי] ובין נוצרי ויהודי...". היסטוריון מוסלמי, 1775
נפוליאון... ג'זאר פחה... אבו נבוט.. מוחחמד עלי... אברהים
18. יש בה שתי מצודות ותותחים אחדים... רק שער אחד פתוח בחומה... מאז הכיבוש הצרפתי הרבה מבתיה עוד נמצאים בחורבנם... יש מוסלמים, יוונים, ארמנים קתולים ושני שומרונים. יהודים אין בה. נוסע גרמני, 1806
19. גדולה ויפה ומוקפת חומהובה מים טובים מאוד ופירותיה משובחים... אין יהודים ביפו... יש נוצרים. כל יהודי או נוצרי הבא לשם בפעם הראשונה בדרכו לירושלים חייב לשלם חמישים גרושים... נוסע יהודי, 1824
20. אחניו בשרנו... הלא תדעו שהעיר הזאת... יפו ת"ו מזה כמה שנים שנתרבת באוכלוסין... והיא חסרה מכל טוב... ואנחנו מייחלים פניכם שתחוסו ותחמלנו עלינו...
- הצעיר יאודה בכמוה"ר מנתם הלוי הי"ו פו"מ [פקיד ומנהיג] דפעה"ק יפו ת"ו. ר' יהודה מרגוזה, 1868
21. מצבת ר' יהודה מרגוזה:

22. ... ומה אנו רואים עתה? היהודים משוטטים עתה בחוצות העיר בקומה זקופה ובאין מפריע, לא יגורו עוד מפני הערבי הפראי, כי לאט לאט החלו הערביאים להתקרב אל אחינו... וכבר שינו כמה מהם את בגדיהם האזיאטים.. ויחבשו תחתם בגדי האירופיים... ועמה נמצאים בתי מסחר שונים... וחנויות ופונדקאות למכביר... כי הספרדים והאשכנזים אשר מקרעו איש מעל אחיו זה מאות בשנים... נאחדו עכשיו לאגודה אחת... מי יתן והיה את לבב כל יושבי ארץ הקודש לעשות כמשפטי העיר יפו...
 "על אדמת עמי", תרנ"ז 1897

מלון חיים ברוך... עגנון... מלחמת העולם הראשונה... חסן בק... גירוש יפו ותל אביב 7.12.1914

23. חסן בק, הפרא לא לומד, אכזרי, ננס מנוול ומושחת המראה - התנפל על כל היישוב היהודי והערבי בשצף קצף וישליך אימה על כל התושבים. הוא דרש מאת היהודים נשק, וכמה שנתנו לו - לא אמר די. דרש כסף בשביל המליציה (חיל משמר) כביכול שסידר אז, ואשר בתוכה לא היה אף יהודי אחד. ופתאום התחיל משכלל ומשפר את העיר. בולמוס של תיקון העיר אחזו בעצם ההכנות למלחמה, והריהו חוטף לשם זה אנשים מן הרחוב ושולחם לעבודה של הריסת בתים ותיקון רחובות, ובניין בית למסגד חדש, ונטיעת שדרות לטיול. והעבודה תכופה ודחופה, כאילו כל גורל המלחמה תלוי בה... והוא ועושי דברו בוזזים, תופסים, אוסרים, ומכים על ימין ועל שמאל. ויהי כשואה על העיר וסביבה.
 מאיר דיזנגוף, "עם תל אביב בגולה

מאורעות 1921... ח' ברנר... לואידור.. 1936... מלחמת העצמאות... תל אביב-יפו... מכני יפו

קופצים כולם כאחד לחוך הים. וכאן עושה אחד עצמו ספינה וחבריו מפליגים עליו. ופעמים מתעלם אחד מן החבורה וחוזר ונגלה בספינה שעומדת בים רחוק מן היבשה. בימים שהים זועף ואין רוחצין בו מטייל יצחק על שפתו. גלים אימתניים עולים מן הים ומכים זה את זה, ועולים ליבשה ומתלשים בחול, והחול מתקעקע והולך, והסערה מרתיחה את המצולה, וקולות מים רבים אדירים עולים מתחתיתו של ים, וכל חללו של עולם מחלחל ורועד, ואתה מטייל לך ואין אתה מתיירא. בוא וראה, נהר קטן יש בעירנו שהוא כטיפה כנגד הים ואין לך שנה שאינו סוחף בהמות וכלים ואפילו בתיים, וים זה אינו עובר את גבוליו שתחם לו הקדוש ברוך הוא בשעה שבראו. ולמחר אדם יוצא ורואה שהים עושה שלום עם עצמו וגליו מהיכים זה לזה בעינים ירקרקות ובעינים כחלחלות, והחול מבהיק לפניהם כאסקלריא מאירה שהגדרנים מסתכלים בה לנר.

חיבה מיוחדת מחבב היה את הים. זה הים שבראשונה נתיירא להתקרב אליו, שמא יעלה וישטוף אותו, עכשיו נכנס בו ואינו מתיירא. ובימות הקיץ כשמניח את מלאכתו, ואין צריך לומר בערבי שבתות, טובל בים. אבל מקצת מן ההתפעלות שנתפעל כשנגלה עליו הים בראשונה בדרך לטריאסטי עדיין מפעילה את לבו. וכשם שהוא תמיה על הים כך הוא תמיה על עצמו. שרוחץ בו ועל התינוקות שמשחקים בו. המים הללו שיכולים לכסות את הארץ תינוקות קטנים משחקים בהם ואינם חוששים. ואין זה כלום כנגד תלמידי הגימנסיה, שעושים בתוך הים פירמידות של בני אדם, וכשהפירמידה גבוהה גבוהה

גמול אלה

למקרא א.ד. גורדון

אדם בא ב-1904, גיפו, יורד מן הספינה
ופתאם מטהרה שפיו
ממרחב שפיו
וכנס אל העיר המעגלת האסייתית
והד שיחות אחרות לגמרי מניע אליו.
אני הולך וקורא במכתבים הארצישראלים שלו,
אדם משעור קומתו של לב טולסטוי,
יליד פודוליה, אוקראינה,
מדבר על דבר המושבות ביהודה
ועל השקפות שבאיר (הפל)
נראה גם מרחוק בבחירות עזה, הדוקרת את העין)
ומרגיש איזה הפרוץ.
איננו רגיל לפרספקטיבה שפיו,
איננו רגיל לדומיה המיוחדת והרצינית,
שהיא הבטחה למחשבה העולמית הגדולה
ולצער העולמי הגדול.
אדם אורח, בגיל העמידה
עדין איננו יכול לשפח את הטבע של ארץ רוסיה
ובבקר אל בא ריקנא (לא טעמתי מאומה, ואפלו טה לא שתיתי)
מטיל בין ההרים ובאפיסת כחות עולה בהר התבור,
מקנה כי החר ישלם לו בעד כל עמל גופו ונפשו,
אך כל הראש מפוס על ידי מנורים, מאין יבוא עורו?
ורק אחר כך, ב-מכתב שלא נשלח בזמנו,
הולך הנמתח האלבוים היותר נאמן
של מראות הטבע הזה -
התנף החביב שלנו -
ומתוך חיי הנפש נפתחים אליו
השמים האלה ממעל
והדממה הדקה הזאת,
מולדת.

הירידה בחוף יפו

כשהגענו לחוף יפו הים היכה גלים גדולים וקצף הגלים כמעט שהגיע לסיפון האונייה. האונייה עמדה רחוק מן הנמל. ראיתי סירות עולות ויורדות בים, עולות ונעלמות בין הגלים, עד שהתקרבו ובאו למדרגות האונייה, שהורדו למים לקראתן. שיירות של ספנים לבושי צבעונים עם תרבושים אדומים לראשיהם צרחו אלינו מכל צד מתוך הסירות שנתאספו סביב לאונייה. לא עבר זמן רב והם עלו לסיפון האונייה, לקחו את המזוודות שלנו והעיפו אותן לסירות. אחר כך ניתן הצו לנו, לנוסעים, לרדת במדרגות אל קצף הגלים. על חרטומה של הסירה, ומעליו על מדרגות האונייה – עמדו זה כנגד זה שני ספנים ערבים, עם חגורות צהובות הדוקות למותניים, רחבי מכנסיים כמו כנפיים, ובחיוך טוב לב וצעקני קראו כלפינו שנרד במדרגות ונתנפל מיד לתוך זרועותיהם הפרושות. כל אחד מן היורדים נתפס בזרועות הספן והונף אל עבר חברו שבסירה, ובינתיים נרטבו בגדי הנוסעים. כל זה התרחש על רקע חומת יפו העשויה אבני חול נקבוביות ומחוספסות, שנתלבטו בתוך מסגרות מלבניות של טיח בהיר. יפו לא עשתה עלי רושם של עיר, אלא התנשאה כמבצר אגדתי בספר, כפי שראיתי באילוסטרציות של דורה. חסר-ממשות ואין בו תועלת לבני-אדם.

אבא נתן סימן לאמא שתצעד לעבר מדרגות האונייה. שם תפס בה הספן עם התרבוש האדום והשפמים המזדקרים, שם זרועותיו סביב כתפיה, הרים אותה – וזרק אותה לזרועות הספן השני שניצב נמוך ממנו בסירה.

היתה לי תחושה משונה של הינתקות מאמא, היורדת אל עולם מחה ואחר. עוד כיום, בהיזכרי ברגע ההוא, אני מעפעף בעפעפי כדי להתנער מתחושת-המבוכה שאחזה בי אז אל מול הבלתי-ידוע. שמלתה הרחבה של אמא התנפנפה באוויר וצנחה כמין דגל מבשר שלום. ועד מהרה ראיתי אותה עומדת מחייכת אלינו מתוך הסירה למטה. אבא קידם אותי אל מול אחד הספנים, ובלב קל הפלתי עצמי לזרועות הספן שנפשטו למולי, ואותה שעה נפער לעומתי פה רחב עם שיניים לבנות ושפם דוקר לו מעל לשפתו העליונה, והיתה לי הרגשה שקפצתי לראשונה אל תוך עולם קסום, משונה חר מאוד מכל אשר ידעתי מעודי. הספנים הערבים חתרו בסירותיהם, ובהתקרבונו לחוף נשאו אותנו על זרועותיהם ליבשה.

השנה היתה 1905. בחודש אוקטובר. כשעלינו בשלום ונכנסנו לבית המכס, ה"גומרוק", מצאנו את מזוודותינו ניצבות בשורה וביניהן עומד אדם בעל זקן גדול, וחיוך מאוזן לאוזן – זה היה המורה פאפר, שבא לקדם את פנינו.

בן חולת אמתל שטייג

ע"ז ענין / עזר אורח הקהל

כיון שסעד ועמד לילך, אמר לו להיכנז אמר לו לפתח תקוה. אמר לו כבר יצא הקרון. ביקש לילך לראשון לציון. אמר לו היום אין קרון יוצא לשם. ביקש לילך למקום אחר. אמר לו מקום זה עליו ערביים והחריבוהו. וכן כל מקום שיצחק ביקש לילך לשם מצא בו בעל האכסניא דבר לעכבו. אותו פרץ עמדה האכסניא ויקח בלא אורחים ומשנתגלגל אורח לאכסניא החזיק בו הפונדקי עד שכלו לו מעותיו. הגיע יצחק לסוף דעתו של פונדקי. עמד והלך לבקש לו עגלה.

תמונה 206

ע"ז ענין / מצינו א"כ

יצא יצחק לחזור אחרי עגלה. אינו מספיק לפסע פסיעה אחת עד ששוקע בשתי רגליו בחול. זה החול של יפו שחותר תחתיד לבלוע אותו. אינך מספיק לעמוד עליה. עד שהוא מתפספס ונעשה חורים חורים.

החמה עמדה בתקיפותה והיתה קופחת על ראשו של יצחק. עיניו נתמלאו מים מלוחים והוא ליחכה אותן והרתחתן. בגדיו כבדים ומנעליו להטיס כנחלים. הכתונת המגוחצת שלבש לכבוד הארץ שרייה על לבו כמצה שרייה. והכובע מוריד טללים מלוחים על פניו.

בתים חשוכי צורה עומדים מפוררים בחול. שעולה למעלה מאסקופותיהם ומתחכך בכתלים. החלונות מוגפים ותרסיהם מבהיקים בחמה. שוט סימן של חיים לא ניכר בבתים אלו. אלא שלוליות של שופכין שעומדות על מלואן ומעלות ריח רע מעידות שבריות בני אדם דרים שם.

מהלך לו יצחק במדבריה של יפו. אדם אין בארץ ובשמים אין ציפור. החמה בלבד עומדת בין שמים לארץ כמין ישות איומה. שאינה סובלת ישות אחרת על פניה. אם לא יכה באש יתמוזמו בזיעה. כבר פסק יצחק מלהרגיש בבגדיו ובמנעליו. שהוא והם נעשו חטיבה אחת. לסוף ניטלה ממנו אף הרגשת עצמו. כאילו נסתלק מעצמו.

בחמלת השם עליו לא אבדו עשתונותיו. הכיר יצחק את הדרך שבא משם וידע שיכול לחזור לאכסניא. אימץ את לבבו ולא חזר. אמר, היום אני מגיע למושבה ונכנס ליער ויושב בצלו של אילן ואין כל חמה שבעולם יכולה לי. בעל דמיון היה יצחק והיה מדמה שאנשי המושבות נטעו יערות לישב בצלם.

אחר שעה קטנה יצא יצחק מתוך מדבריה של חול והגיע למקום יישוב. גמלים וחמורים ופרדות טעונים סחורה עמדו להם. כאילו לא עליהם רובץ המשא. סמוך להם ישבו כמה ערביים ושפופרות ארוכות ומגוננות בפיהם, ועיניהם נשואות לשמים. סמוך להם עמדו כמה יהודים ופילפלו עם הערביים.

פגע יצחק בבחור אחד. אמר לו, בי אדוני, איך איפה אמצא בזה עגלה נוסעת למושבה אחת ממושבות ישראל? פשט הבחור את ידו ונתן לו שלום. האיר לו פנים ואמר, איש חדש, איש חדש. נענע לו יצחק ראשו בענות ואמר, אתמול באתי, ועתה אני מבקש לילך לפתח תקוה או לראשון לציון. שמא יודע אדוני איה איפוא אמצא עגלה. השיבו הבחור ואמר לו, רואה אדוני שורה של אילנוים ירוקים. אם כיון יפנה נא אדוני כלפי ארסם האילנוים הירוקים, ושם ימצא אדוני עם העגלוים שאדוני מבקיש. היין אויסן שהוילכוים לפייסות תיקווי והיין אויסן שהוילכוים לרחובים ולרישוין לציון וכיון אויסן שהוילכוים לשאר מוישבוים אחיינו בני ישראליל הירושבים על ארסם הקרדיש בארץ הקדושי. כל כך למה, כדי ללגלג עליו שהיה מדבר במבטא אשכנזי. נכנס יצחק עמו בשיחה. לבסוף נכנסו לבית קהה לשתות מי לימון.

תמונה 206

יפו יפת ימים עיר קדומים. יפת בן נח בנה אותה וקרא שמו עליה. אבל מכל יפייפותו של יפת לא נשתייר בה אלא מה שאין בני אדם יכולים לישול ממנה והיא משתנית והולכת לפי טיב יושביה. בתיה הלבנים מבהיקים מתוך גבעות חול, ופרדסיה הירוקים מעטרים אותה באילנות טובים. ונוגה זיו שמשו חופף עליה. ורוחות של ים מנשבות בין ברשיה האפלים, ותכלת הים משחקת עם חולותיה. וריח טוב נדף מכרמיה ומשאר כל עצי חמד שחמדו להם את ישיבת יפו.

ככל הערים הגדולות שנבנו בימי קדם ראתה יפו חליפות ותמורות. עמים רבים נלחמו בשעריה. אלו קירקרו את יסודותיה ואלו בנו אותה על תלה. מצרים משלה בה ראשונה, אחריה אשור ובבל. פלשתים ישבו בה. ועמים אחרים קיננו בחומותיה. עד שנטל אותה הקדוש ברוך הוא מידיהם ונתנה לנו בני אברהם אהבו ורע יצחק יחידו עדת יעקב בנו בכורו. אל חוף יפו הובילה צור ארזים לבנין בית אלקינו שבירושלים. ומן הלבנון אל ים יפו הביאו עצי ארזים לבנין בית שני. מלכי בית חשמונאי עשו שם מלחמה. ובימה שטו אניות גבורי ישראל לשלול שלל ולבזוז בו. כשעמדה עליהם מלכות רומי הרשעה. ובעוונותינו שרבו יצאה יפו מידינו ורומי וביצנץ החריבוהו. אחריהם באו הערביים ואחריהם הפרנקים. אחריהם מצרים ואחריהם הטורקים. ואף גם זאת בהיותה תחת עול זרים מצאנו בה מפלט מעט בצלו של ישמעאל. ואם לא נתקדשה יפו בקדושת הארץ הרי זכתה להיות שער לארץ הקדוש. שכל העולים לירושלים עיר הקדוש עולים ליפו תחילה. ולעתיד לבוא כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שכל ספינות אובדות בים הגדול, ים הגדול מקיאים ליפו לצדיקים לעתיד לבא. דורות הרבה לא היתה יפו מיושבת מישראל, מפני חרם קדמונים שלא יעשו ישיבתם קבע כדי להרבות ישיבותה של ירושלים ומפני אימת אבירי מלטה שהיו מתפשטין על ערי החוף. משניטל החרם ומשתשש כחם של אבירי מלטה חזרה יפו להיות עיר בארץ ישראל.

באותם הימים שהיינו מתגוררים ביפו כבר היתה יפו עיר גדולה הומית. ספינות באו ממרחק והביאו עמקן סחורה ואף יפו שלחה את תנובתה לארצות מרחקים. תיירים שבאו לסייר את הארץ לא פסחו על יפו. וממושבות יהודה באו כל יום ליפו אנשים לשם עסקיהם ונשים כדי לקנות בה צרכיהן. נוה צדק ונוה שלום כבר עמדו. וקודם לזון בנו בני ההיכל בתיהם. כארבעים אלף איש ישבו ביפו. ואולי יותר, וביניהם אולי כחמשת אלפים מישראל. אשכנזים מערבים ספרדים ותימנים. מהם דרו בין החולות בנוה צדק ובנוה שלום. על שפת הים ובשכונת עגמי, ובין הפרדסים שברדך לשרונה. מגוה צדק ועד לנמל מהלך חצי שעה. ומן הנמל ועד לסוף עגמי מהלך חצי שעה. ועדיין לא הקפת כל יפו כולה. יש מקומות ביפו, שדומים עליך. כסופה של העיר ואינם אלא אמצעייתה, שפרדסים גדולים נמשכים והולכים, ואחר הפרדסים צפים ועולים בתים, ואחרי הבתים שוב פרדסים ובתים. כאן בית חבוי בצלו של פרדס, וכאן מציץ בית מן הפרדס. ויש שאין שם אלא קהל תאנים או סיעה של גפנים או רמונים. ועדיין לא כלה יישובה של העיר, שבין לילה צץ בית חדש. יש מקומות ביפו שאין אותה מוצא שם מכיר ומרדע. כיון שאתה חוזר לשכונתך אתה מוצא את כולם, שכולים דרים בשלוש שכונות סמוך לשכונתך. ואם אין אתה מוצא את כולם — מקצתם דאי אתה מוצא, אותם שהסתח דעתך מהם ואותם שאתה הוגה בהם. ופעמים מודמן לך אדם שעקרת דעתך ממנו, אבל עשוי הוא להגות בו הרבה.

תמונה 206

ע"ז ענין / מצינו א"כ

יצא יצחק לחזור אחרי עגלה. אינו מספיק לפסע פסיעה אחת עד ששוקע בשתי רגליו בחול. זה החול של יפו שחותר תחתיד לבלוע אותו. אינך מספיק לעמוד עליה. עד שהוא מתפספס ונעשה חורים חורים.

החמה עמדה בתקיפותה והיתה קופחת על ראשו של יצחק. עיניו נתמלאו מים מלוחים והוא ליחכה אותן והרתחתן. בגדיו כבדים ומנעליו להטיס כנחלים. הכתונת המגוחצת שלבש לכבוד הארץ שרייה על לבו כמצה שרייה. והכובע מוריד טללים מלוחים על פניו.

בתים חשוכי צורה עומדים מפוררים בחול. שעולה למעלה מאסקופותיהם ומתחכך בכתלים. החלונות מוגפים ותרסיהם מבהיקים בחמה. שוט סימן של חיים לא ניכר בבתים אלו. אלא שלוליות של שופכין שעומדות על מלואן ומעלות ריח רע מעידות שבריות בני אדם דרים שם.

מהלך לו יצחק במדבריה של יפו. אדם אין בארץ ובשמים אין ציפור. החמה בלבד עומדת בין שמים לארץ כמין ישות איומה. שאינה סובלת ישות אחרת על פניה. אם לא יכה באש יתמוזמו בזיעה. כבר פסק יצחק מלהרגיש בבגדיו ובמנעליו. שהוא והם נעשו חטיבה אחת. לסוף ניטלה ממנו אף הרגשת עצמו. כאילו נסתלק מעצמו.

בחמלת השם עליו לא אבדו עשתונותיו. הכיר יצחק את הדרך שבא משם וידע שיכול לחזור לאכסניא. אימץ את לבבו ולא חזר. אמר, היום אני מגיע למושבה ונכנס ליער ויושב בצלו של אילן ואין כל חמה שבעולם יכולה לי. בעל דמיון היה יצחק והיה מדמה שאנשי המושבות נטעו יערות לישב בצלם.

אחר שעה קטנה יצא יצחק מתוך מדבריה של חול והגיע למקום יישוב. גמלים וחמורים ופרדות טעונים סחורה עמדו להם. כאילו לא עליהם רובץ המשא. סמוך להם ישבו כמה ערביים ושפופרות ארוכות ומגוננות בפיהם, ועיניהם נשואות לשמים. סמוך להם עמדו כמה יהודים ופילפלו עם הערביים.

פגע יצחק בבחור אחד. אמר לו, בי אדוני, איך איפה אמצא בזה עגלה נוסעת למושבה אחת ממושבות ישראל? פשט הבחור את ידו ונתן לו שלום. האיר לו פנים ואמר, איש חדש, איש חדש. נענע לו יצחק ראשו בענות ואמר, אתמול באתי, ועתה אני מבקש לילך לפתח תקוה או לראשון לציון. שמא יודע אדוני איה איפוא אמצא עגלה. השיבו הבחור ואמר לו, רואה אדוני שורה של אילנוים ירוקים. אם כיון יפנה נא אדוני כלפי ארסם האילנוים הירוקים, ושם ימצא אדוני עם העגלוים שאדוני מבקיש. היין אויסן שהוילכוים לפייסות תיקווי והיין אויסן שהוילכוים לרחובים ולרישוין לציון וכיון אויסן שהוילכוים לשאר מוישבוים אחיינו בני ישראליל הירושבים על ארסם הקרדיש בארץ הקדושי. כל כך למה, כדי ללגלג עליו שהיה מדבר במבטא אשכנזי. נכנס יצחק עמו בשיחה. לבסוף נכנסו לבית קהה לשתות מי לימון.

תמונה 206

תמונה 206

תמונה 206

הדמיון. עד שהדמיון מדמה דמיונות ירדו בני לווייתו עם אותה אשה לחוך ספינה קטנה ונשתייר יצחק מיותם פי כמה מרובה.

באו שנים שלושה בני אדם, זה חטף את שקו וזה נטל את מלתחתו וזה משכו עמו. הבין יצחק מדעתו, שאלו הם שנשלחו לקראתו להקל עליו את כניסתו לארץ, ועל דרך המליצה אמר בלבו, אמנו ציון שלחה את בניה להקביל את פני אחיהם שחזר אצלה. ביקש להראות להם את איגרותיו שכתבו עליו גדולי גליציה כדי שידעו שלא טעו בו. לא הספיק להוציאן, עד שנמצא יושב בספינה קטנה מטולטל בין צוקין וסלעים.

הספינה יורדת ועולה בין גלי מגור וקצף לבן ועכור וירוק ולבן עולה מהם, ומים מלוחים מטפחים על פניו וידיו ונושכים בעיניו. הספנים מוליכים את הספינה באף, וקללות ובכיות יוצאות מספינה לספינה. הספנים מטפחים במשוטיהם וכובשים את המים הקשים, כשהם מקללים וצועקים אלו כנגד אלו ואלו כנגד אלו. סלעים גברתיים נזקרים מתוך הים לנגוה את הספינה הפרוזה והיא משתמטת מהם והם מתכעסים ומהרעמים. יורדים לים ומארבים לספינה בסתר, וחוזרים ועולים ומתחזים קצפם על הספינה ועל יושביה. אבל הספינה חותרת החולכת לזה. עד שלא ידע יצחק אם יצא בשלום תפסו ספן והעלה אותו ליבשה.

עמד לו יצחק על אדמת ארץ ישראל שנתחמד לה כל ימיו לראותה. למטה מרגליו סלעיה של ארץ ישראל ולמעלה מראשו יקורת שמש של ארץ ישראל ובתיה של יפו צפים ועולים מן הים כגודדי רוח כענני הוד, והים מרתיע ובא לעיר, ולא זה בולע את העיר ולא זו שותה את הים. לפני שעה שתי שעות היה יצחק על הים ועכשיו הוא ביבשה. לפני שעה שתי שעות היה שותה איריה של חוצה לארץ ועכשיו הוא שותה איריה של ארץ ישראל. לא הספיק לצרוף מחשבותיו עד שעמדו עליו הספנים ותבעו ממנו ממון. הוציא ארנקו ונתן להם. חזרו ותבעו עוד. נתן להם. חזרו ותבעו עוד. לסוף בקשו בקשיש.

תחת האל

ה' עט"ו / תר"ט י"א

כיון שנפטר מן הערביים בא יהודי ונטל מטלטליו של יצחק, הולוכו דרך שווקים ומבואות, סימטאות וחצירות. אילנות מרובי ענפים מתמרים ועולים, ומיני בהמות משונות מעלות גרה. ובני אדם צנופי מצנפות מלעיגים בשפתותם. החמה יקרת מלמעלה החול בוער מלמטה. בשרו של יצחק שלהבת אש וצידיו אש להטת. גרונו צרוד ולשונו כחררה ושפתותיו יבשות וכל גופו קנן של זיעה. פתאום נשבה רוח קלה והציאה עמה חיים. אלא כשם שבאה פתאום כך נעלמה פתאום. ושוב הוא נתן כבתוך נרתיק של אש וכבתוך בריכה של רוחות. הביט לפניו והיה משתומם. הביאו בן לווייתו להצד אחת הכניסו לבית אפל מלא שקים וצורות ומטלטלים וחבילות וסלים וארגזים ותיבות, ואמר לו, כבר מסדרים את השולחן ומיד יקראו לו לסעודה. מישמש יצחק באותן איגרות שכתבו עליו מנהיגיו שבלמברג כדי להראות לבעל הבית שלא טעה בו.

בעל הבית לא טעה ביצחק, אבל יצחק טעה בבעל הבית. בית זה פונדק היה ובעל הבית פונדקי וכל השתדליות שלו עם יצחק לא היו אלא כדי ליטול שכר דירה ומונונות. אילו הלך יצחק עם אחרים שנטפלו לו בספינה לא היה צריך להתגלגל באכסניא זו שמוזנותיה כחושנים ופשפשיה שמנים, שמוציאים ממנו את דמו בלילה כבעליהם שמוציא ממנו דמיו ביום. או אפשר אף אותם שנטפלו לו בראשונה פונדקאים הם שכל חובתם בשביל ממוך. הצדיק עליו יצחק את הדין וקיבל הכל באהבה. אמר יצחק למחר אני יוצא לשדה ואיני צריך לממון זה שהבאתי מן הגולה, ואין חילוק אם נטלו ממנו הרבה אם נטלו מעט.

עשה יצחק אותו היום וכל הלילה במלון. שתי הרבה וישן מעט וציפה לאור לילך למושבה. כיון שהאיר היום וביקש לילך, אמר לו בעל הבית סעוד תחילה ואחר כך אתה הולך.

אצל ים יפו

כָּבֵד פּוֹנֵה רֵד הַיָּם וְהוֹלֵךְ הַלֹּךְ וְרָפָה.
וּמְקוֹמוֹ תּוֹפֵס לַיִל, כִּיּוֹם לֵלֵא שְׁמֵשׁ-אוֹר.
לְקִסְמִים וְלַעֲדַת אֱלִילֵי נֹת וְצוֹר.
מִלְבָּא תִרְקֹן עַד תִּלְוִיּוֹת סֶלַע יָפוּ.

מִי נֶצֶב עַל הַקֶּה? צַל מִי בְכַחֵל הַפְּפוֹ?
וְאִילֵי שׁוֹב פֶּה וְכֵס, וְשׁוֹב בְּת־אֲעוֹר
וְשֵׁאת עַל עַל-אֵל, וְשׁוֹמֵר בָּא מְשֹׁמֵר
אֵת אֲנִדְרֵימִידָה שָׁם עַד קָרַב פְּרִיסֵי הַגִּפּוֹ.

הִי אֲדַמַּת פְּלֵאֵי אֵל! לְמַעַנְךָ וְלְמַעַנִי.
הַיִּבְצֵר מִמֶּךָ וְנִזְיָה שׁוֹב וְקָם
לְתַתִּיָּה אוֹתוֹ דוֹר מְסִיגֵי גְבוּל הַפְּנֻעִי?

כָּל עוֹד אֲנַחְנוּ לָךְ - עוֹד נִבְנֶה וְנִבְנִית:
בָּפוּ, בָּאת, בְּנִיחָ! בְּנִיחָ וּבְנִיחָ!
וְאִם אֲפֹשֶׁר אֶךְ בְּנִס - וְיִתְרַחֵשׁ הַנִּס!

פיקטגורודי, 16.10.1929

ה' עט"ו / תר"ט י"א

הגיעה ספינתנו ליפו שהיא שער ארץ ישראל. מגיע יהודי לארץ ישראל קופץ ומנשק עפרה, מתוך שמחה של בכיה ומתוך בכיה של שמחה. יצחק לא שמח ולא בכה, אלא פרט שפתיו כמי ששוחק, ולא קפץ מן הספינה, שכל זמן שלא בא רועא לבדוק את נוסעי הספינה אין מניחים לאדם לצאת. קשרו משרתי הספינה סולמאות לספינה. קפצו בני אדם משונים ובאו ועלו. אלו על גבי אלו ואלו לפניו מאלו. מהם ערומים למחצה ופניהם איומות וקולם הולך מסוף הספינה ועד סופה. אפילו בחלום מטילים היו עלינו אימה. עמדו משרתי הספינה והביטו עליהם, אלו מתוך צחוק ואלו בבזיון. אנשים ונשים ומטלטלים נחטפו ונעלמו בחוך ספינות קטנות שעמדו סמוכות לספינה. עמד לו יצחק בחוך ערוביבא זו. שפתיו פרוטות, אבל שחוקו נעקר. לכל מקום שפונה רעש ודוחק. בלא הפסק קנה פניו מזיעתו, וכשהיה מקנח את פניו דומה היה עליו שמקנח זיעתו בזיעה חמה הימנה. משרתי הספינה נדחקים ודחוקים. פולטים קללות ורצים, פניהם השחירו מפיה עשן ואבק פחמים. אימתי יפסק הרעש הזה ואימתי יצא מכאן אלף פעמים נדחק ממקום למקום, וכבר אינו מרגיש ברגליו, דומה שהוא גרעה וזוחל על מעיו. בא הרופא ובדק את ניירותיהם של נוסעי הספינה, ואנשים חדשים רצים מבוהלים כשהם בולשים את נוסעי הספינה ומביטים אילך ואילך. פתאום מתנפלים על העולים, אלו מתוך בכיה של שמחה ואלו מתוך שמחה של בכיה. יצחק שכח לשם מה הוא עומד כאן ומה צפוי לו. סמוך לו עומדת אותה זקנה שנסעה עמו בספינה, כשהיא חבוקה בורועות אשה אחרת ובוכות זו על זו. וכשפסקה אותה אשה לבכות על צווארי אמה תפסה את ידיו של הזקן ובכתה עליהן, כשהוא מוילק אותה ואומר בו נו, שא שא. הבין יצחק מדעתו שזו הבת שדיברו בה הזקנים בספינה והיה מתקנא בהם, שעם כניסתם לארץ נמצא להם אדם קרוב. אילמלא לא היה בוש היה מתקרב אצלה ולא היה מיותם כל כך. התחיל מדמה לעצמו שהזקנים אומרים לו בוא עמנו, ואותה אשה נותנת לו חנייה בביתה, והוא מוצא לו מנוחה מטלטולים על הים וביבשה, שעשרה ימים עשה על הים ושלושה ימים עשה ביבשה. אבל לא הרי המעשים כהרי